Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και ελληνική πραγματικότητα

Την προηγούμενη Πέμπτη η Ευρώπη και ο κόσμος άλλαξε σελίδα, συνεπεία της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Σαφώς και δεν είναι η πρώτη περίπτωση στρατιωτικής εισβολής στην Ευρώπη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως βιάστηκαν να πουν κάποιοι καθώς έχουν προηγηθεί τόσο η τουρκική εισβολή στη Κύπρο όσο και η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας. Είναι όμως η σημαντικότερη από πλευράς της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής ασφαλείας καθώς εμπλέκεται άμεσα ένα μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και η χώρα με το μεγαλύτερο πυρηνικό οπλοστάσιο.

Το γεγονός ότι η πράξη αυτή συνιστά εισβολή κατά παράβαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών είναι οφθαλμοφανές και δε χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση. Το τραγικό είναι ότι για άλλη μια φορά οι Έλληνες βρήκαν την ευκαιρία, ορμώμενοι από φαντασιακές εικόνες που έχουν στο μυαλό τους, να ταυτιστούν με τη μία ή την άλλη πλευρά και να επιδοθούν στο εθνικό σπορ της διχόνοιας και των αλληλοκατηγοριών. Ορισμένοι, με βάση αντιαμερικανικά αισθήματα άρχισαν να μιλούν για την κακή Δύση που θέλει να πιέσει την καλή Ρωσία. Άλλοι πάλι πιο γραφικοί ονειρεύονται έναν Putin που ηγείται των απανταχού ορθοδόξων και θα κατανικήσει τους Τούρκους, ξεχνώντας ότι Ρωσία και Τουρκία έχουν αναδειχθεί σε σημαντικούς εταίρους. Ταυτόχρονα αγνοούν ότι ο Putin με την κατασκευή του πυρηνικού εργοστασίου στο Ακουγιού, προσφέρει στην Τουρκία τη δυνατότητα του nuclear option, κάτι που απεγνωσμένα αναζητεί ο Erdogan ως στήριγμα στο όραμά του για ανάδειξη της Τουρκίας σε περιφερειακή υπερδύναμη. Αντίστοιχα άλλοι, έχουν παραδοθεί σε μια ρωσοφοβία ταυτίζοντας την αυταρχική ρωσική ηγεσία με καθετί ρωσικό.

Όσοι σκέφτονται και ενεργούν με βάση αντιαμερικανικά/φιλορωσικά ή φιλοαμερικανικά/αντιρωσικά συναισθήματα θα κείτονται μακράν της πραγματικότητας και θα εξάγουν πάντα λάθος συμπεράσματα. Η εξωτερική πολιτική απαιτεί ρεαλισμό, ψυχραιμία και το σημαντικότερο, διαμορφώνεται και υλοποιείται με γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Στην παρούσα φάση η Ελλάδα οφείλει να είναι με την Ουκρανία γιατί πέραν από συμμαχικές υποχρεώσεις και ιδεολογικές πτυχές του ζητήματος, αυτό συμβαδίζει με τα δικά της συμφέροντα. Σαφώς και η πίστη σε αρχές όπως η δημοκρατία και η ελευθερία είναι σημαντικές αλλά μια εξωτερική πολιτική που βασίζεται καθαρά στην ιδεολογία απαιτεί την ύπαρξη τεράστιας διαφοράς ισχύος μεταξύ του κράτους που την εφαρμόζει και των υπολοίπων, κάτι που στην παρούσα φάση ούτε η μοναδική υπερδύναμη δεν μπορεί να πραγματοποιήσει. Εν προκειμένω, η Ρωσία υπό τον Putin είναι ένα αναθεωρητικό κράτος, το οποίο επιζητεί την ανατροπή του υπάρχοντος status quo, καθώς θεωρεί ότι δεν την ευνοεί η μετασοβιετική κατανομή ισχύος. Ακριβώς όπως κάνει και ο Erdogan, όταν επιζητεί με κάθε τρόπο να αναθεωρήσει την υπάρχουσα κατάσταση, αμφισβητώντας συνθήκες όπως αυτή της Λοζάνης και προσπαθώντας δια των όπλων να δημιουργήσει νέα δεδομένα. Μια χώρα όπως η Ελλάδα που επιζητεί τη διατήρηση του status quo πώς θα μπορούσε να μην καταδικάσει την πρόσφατη εισβολή στην Ουκρανία χωρίς να αυτοαναιρείται έναντι της αντίστοιχης τουρκικής επιθετικότητας; Θα ήταν σα να υποσκάπτει τις ίδιες τις θέσεις της έναντι του εξ ανατολών κινδύνου. Η απαίτηση του Putin για αποστρατικοποίηση της Ουκρανίας θα την καθιστούσε κράτος μειωμένης

κυριαρχίας και κινείται στο ίδιο μήκος κύματος με την απαίτηση του Erdogan για αποστρατικοποίηση των ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου.

Θα πει κάποιος, «μα καλά τι δουλειά έχει το ΝΑΤΟ να επεκταθεί ανατολικά και να φτάσει δίπλα στη Ρωσία»; Είναι μια εύλογη ερώτηση που κάνουν πολλοί. Ας το δούμε όμως από μια άλλη πλευρά. Ας αφήσουμε το ΝΑΤΟ και ας επικεντρωθούμε στα κράτη. Αν μια χώρα όπως η Ουκρανία ή η Φινλανδία κρίνει ότι τα συμφέροντά της εξυπηρετούνται καλύτερα με την ένταξή της σε μια συμμαχία ή σε ένα διεθνή οργανισμό, έχει ή δεν έχει το δικαίωμα να αποφασίσει μόνη της για το τι θα πράξει; Αυτό είναι η ουσία της ανεξαρτησίας ενός κράτους, το δικαίωμά του να αποφασίζει μόνο του τα του οίκου του, χωρίς να χρειάζεται την έγκριση ισχυροτέρων κρατών όπως η Ρωσία, η Κίνα και οι ΗΠΑ. Αν δεν μπορούμε να το δεχτούμε αυτό, τότε αποδεχόμαστε μια λογική όπου το δίκαιο του ισχυρού είναι ο νόμος και η υποταγή το αποτέλεσμα. Ως λαός, η ιστορία μας, μας έχει δείξει ότι δεν μας ταιριάζει μια τέτοια νοοτροπία. Εξάλλου, οι πρόσφατες απειλές που εκτοξεύθηκαν εναντίον της Φινλανδίας και της Σουηδίας σε περίπτωση ένταξής τους στο ΝΑΤΟ, από την εκπρόσωπο του ρωσικού υπουργείου εξωτερικών, δημιουργούν στα κράτη της περιοχής δικαιολογημένες παραστάσεις απειλής επιβεβαιώνοντας τις υπάρχουσες ανησυχίες τους. Το αποτέλεσμα αυτής της ρωσικής τακτικής είναι να δημιουργεί αυτοεκπληρούμενες προφητείες καθώς όπως δήλωσε η Σουηδία, τέτοιες δηλώσεις καθιστούν την ένταξη στο ΝΑΤΟ, μονόδρομο.

Από το 2014 σε μια συνέντευξή του στο BBC ο Ρώσος υπερεθνικιστής φιλόσοφος, Alexander Dugin, τασσόταν υπέρ μιας επίθεσης στην ανατολική Ουκρανία. Το κεντρικό σημείο της γεωπολιτικής του θεώρησης είναι ότι η αποστολή της Ρωσίας είναι να προκαλέσει την αμερικανική παγκόσμια κυριαρχία, με τη βοήθεια του Ιράν και των ευροσκεπτικιστικών κομμάτων στην Ευρώπη. Καθώς οι απόψεις του Dugin έχουν απήχηση στη ρωσική ηγεσία και μάλιστα αρκετοί τον θεωρούν ως τον άνθρωπο που κρύβεται πίσω από την απόφαση του Putin να προσαρτήσει την Κριμαία, είναι πιο πιθανό η εξωτερική πολιτική του Ρώσου προέδρου να είναι αποτέλεσμα μιας προσπάθειας μεγιστοποίησης ισχύος παρά μια προσπάθεια μεγιστοποίησης ασφάλειας ή με όρους της θεωρίας διεθνών σχέσεων να είναι απόρροια ενός επιθετικού νεορεαλισμού παρά ενός αμυντικού. Κάτι τέτοιο καθιστά αυτομάτως το ζήτημα της Ουκρανίας αφορμή και όχι αίτιο της πρόσφατης πολεμικής ανάφλεξης, ενώ εξηγεί και την εκτόξευση απειλών κατά της Φινλανδίας και της Σουηδίας. Η άποψη ότι το ΝΑΤΟ σκόπευε να τοποθετήσει πυρηνικά όπλα στην Ουκρανία και αυτό πυροδότησε τη ρωσική αντίδραση δεν ευσταθεί γιατί:

α. Σε καμία περίπτωση δεν ήταν σίγουρο ότι η Ουκρανία θα εντασσόταν στο ΝΑΤΟ στο προσεχές μέλλον. Αντίστοιχες υποθέσεις επέκτασης του ΝΑΤΟ στα ανατολικά είχαν αντιμετωπίσει την αντίθεση μελών της συμμαχίας όπως η Γαλλία και η Γερμανία. Επίσης κατά τις πρόσφατες αμερικανορωσικές διαπραγματεύσεις οι ΗΠΑ δεσμεύτηκαν για μη ένταξη της Ουκρανίας στο άμεσο μέλλον. Η ρωσική απαίτηση για αντίστοιχη δέσμευση στο διηνεκές συνιστά ενδεχομένως και ένα προμελετημένο deal breaker καθώς αφενός οι ΗΠΑ και καμία χώρα δεν θα μπορούσε να υποσχεθεί κάτι τέτοιο (οι ΗΠΑ είναι η ισχυρότερη χώρα της συμμαχίας αλλά δεν αποφασίζει μόνη της) και αφετέρου μια τέτοια απαίτηση συνιστά περιορισμό δικαιωμάτων ενός ανεξάρτητου κράτους.

β. Δεν είμαστε πλέον στο 1962 και στην περίπτωση της κρίσης των πυραύλων της Κούβας όπως κάποιοι το συγκρίνουν γιατί η στρατιωτική τεχνολογία έχει κάνει άλματα έκτοτε και δεν χρειάζεται πλέον να τοποθετήσεις πυραύλους με πυρηνικές κεφαλές δίπλα ακριβώς στο «αντίπαλο» κράτος. Αν ήταν εξάλλου αυτός ο λόγος, δεν θα εξαπολύονταν απειλές κατά της Σουηδίας, η οποία γεωγραφικά είναι σε μεγαλύτερη απόσταση από τη Ρωσία από όσο είναι οι χώρες της Βαλτικής και η Πολωνία που είναι ήδη στο ΝΑΤΟ και άρα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως βάσεις για ενδεχόμενη πυρηνική επίθεση κατά της Ρωσίας.

γ. Η πυρηνική αποτροπή συνίσταται στη «χρήση» των πυρηνικών όπλων ως φοβήτρου για να αποτραπεί ένας πόλεμος και όχι στην εξαπόλυσή του. Επομένως αφού η σκοπιμότητά τους είναι η αποτροπή ενός πολέμου, δεν υπάρχει κάποιο σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα με το να τα τοποθετήσεις λίγες εκατοντάδες χιλιόμετρα ανατολικότερα. Αυτό με την προϋπόθεση ότι δεν επιδιώκεις την έναρξη ενός πυρηνικού πολέμου, κάτι που κανένας νουνεχής άνθρωπος δεν θα επιδίωκε καθώς ο αριθμός των πυρηνικών που κατέχουν οι δύο πλευρές είναι τέτοιος που εξασφαλίζει την αμοιβαία καταστροφή τους σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

δ. Στο διάγγελμα του Putin με το οποίο ανήγγειλε την έναρξη της εισβολής, δεν αναφέρθηκε ως αιτία το υποτιθέμενο δίλημμα ασφαλείας της Ρωσίας αλλά η ανάγκη προστασίας των ρωσόφωνων πληθυσμών του Ντονμπάς. Παρόλα αυτά η επιχειρησιακή σχεδίαση που φαίνεται να ακολουθεί η Ρωσία με την προσπάθεια κατάληψης ολόκληρης της ακτογραμμής της Ουκρανίας έως την Υπερδνειστερία με στόχο να την αποκλείσει από τη Μαύρη θάλασσα και να την καταστήσει περίκλειστο κράτος, προδίδει την ύπαρξη γεωπολιτικών και όχι ανθρωπιστικών κινήτρων.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι σε κάθε πόλεμο, το πρώτο θύμα είναι η αλήθεια όπως έλεγε και ο Αισχύλος. Αναμφισβήτητα και οι δύο πλευρές χρησιμοποιούν την προπαγάνδα για να κερδίσουν εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση, ένα επικοινωνιακό παιχνίδι στο οποίο ως τώρα η Ρωσία δεν έχει πετύχει πολλά. Είναι γεγονός ότι η σταθερή ρωσική γραμμή πριν την έναρξη των εχθροπραξιών ότι τα περί εισβολής της Δύσης είναι αστειότητες, της παρείχε το στοιχείο του αιφνιδιασμού, της κόστισε όμως παράλληλα την αξιοπιστία. Αναμφίβολα, στοιχεία όπως το τάγμα Azov που μάχονται με την ουκρανική πλευρά είναι νεοναζιστικές οργανώσεις, αντίστοιχες όμως οργανώσεις όπως η Task Force Rusich μάχονται με τη ρωσική πλευρά. Επομένως το να το γενικεύεις και να κάνεις λόγο για αποναζιστικοποίηση παρουσιάζοντας την αντίπαλη πολιτική ηγεσία της οποίας ο επικεφαλής (Zelenskyy) είναι εβραϊκής καταγωγής ως νεοναζιστικό καθεστώς και ταυτόχρονα να κάνεις λόγο για την ανάγκη απόκτησης ζωτικού χώρου, είναι τουλάχιστον άτοπο. Ένα ατόπημα που εξαντλεί τα ελάχιστα αποθέματα αξιοπιστίας που σου έχουν απομείνει και παρέχει ευήκοα ώτα σε τυχόν προπαγανδιστικές ενέργειες του αντιπάλου. Ο Putin προφανώς ξεκίνησε έναν επιθετικό πόλεμο βασιζόμενος σε λάθος εκτιμήσεις όπως το ότι η Δύση δεν θα αντιδράσει και οι Ουκρανοί θα τον υποδεχτούν ως απελευθερωτή και τώρα αναγκάζεται να κλιμακώσει τη βία μην έχοντας τρόπο απεμπλοκής χωρίς να χάσει το κύρος του. Ο Sun Zu υποστήριζε ότι όταν περικυκλώνεις έναν εχθρό, πρέπει να του αφήνεις διέξοδο διαφυγής για να μην αναγκαστεί να πολεμήσει μέχρις εσχάτων. Στην προκειμένη περίπτωση η Δύση θα πρέπει ενδεχομένως να σκεφθεί να προσφέρει μια διπλωματική διέξοδο διαφυγής στον Putin για να αποφευχθεί μια περαιτέρω κλιμάκωση.

Εν κατακλείδι, στην Ελλάδα οφείλουμε να προσεγγίζουμε τα διεθνή γεγονότα αφενός χωρίς συναισθηματικούς παρορμητισμούς, ταυτιζόμενοι άκριτα με οποιαδήποτε πλευρά και αφετέρου οδηγός των αντιδράσεών μας οφείλει να είναι ο συσχετισμός των γεγονότων με το εθνικό συμφέρον ώστε να μη δημιουργούμε προηγούμενα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναντίον μας. Το ζήτημα αυτή τη στιγμή είναι να αναγκάσουμε το γνωστό επιτήδειο ουδέτερο (Τουρκία) να πάρει ξεκάθαρη θέση ώστε να μην συνεχίσει την καιροσκοπική του τακτική, αντλώντας οφέλη από δύο στρατόπεδα. Η όποια κριτική και κυρώσεις πρέπει να στοχεύουν την ηγεσία που παραβιάζει το Διεθνές Δίκαιο και όχι τον λαό που ηγεμονεύουν και την πολιτιστική κληρονομιά του. Το πρόβλημα στην παρούσα φάση είναι ο αναθεωρητισμός ενός αυταρχικού ηγέτη και όχι ο ρωσικός λαός. Η διαχείριση της κρίσης απαιτεί σύνεση, κατανόηση των ιστορικών διδαγμάτων, ψύχραιμες και ορθολογικές κινήσεις με το βλέμμα στραμμένο προς ανατολάς.